

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2022-12-06 UFV 2022/2639

Kulturdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7
752 37 Uppsala

Handläggare

Anders Westlin

Telefon

018-471 19 01

www.uu.se

anders.westlin@uu.se

Remiss av SOU 2022:44 Kreativa Sverige!

Beslut

Härmed beslutas

- att Uppsala universitet överlämnar bifogat expertyttrande som sitt svar.

Bakgrund

Uppsala universitet har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerade remiss.

Bifogat expertyttrande har utarbetats av professor Christer Gustafsson, Konstvetenskapliga institutionen, samverkansledare Anna Wallsten, Uppsala universitet Samverkan samt forskningssekreterare Anders Westlin, Kansliet för humaniora och samhällsvetenskap.

Beslut i detta ärende har i rektors frånvaro fattats av undertecknad prorektor i närvaro av ställföreträdande universitetsdirektör Per Abrahamsson, efter föredragning av enhetschef Anders Westlin. Närvarande därutöver var Uppsala studentkårs ordförande Anton Sánchez Sulejmani.

Coco Norén

Anders Westlin

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2022-12-06 Dnr UFV 2022/2639

Kulturdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7
752 37 Uppsala

Handläggare

Anders Westlin

Telefon
018-471 19 01

www.uu.se

anders.westlin@uu.se

Remiss av SOU 2022:44 Kreativa Sverige!

Uppsala universitet har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerade remiss.

Kort sammanfattning

På ett övergripande plan beskriver utredningen flera av de strukturella utmaningar och behov som finns inom området ”kulturella och kreativa branscher” och presenterar flera viktiga och konstruktiva utvecklingsförslag. Slutbetänkandet lyfter fram sex strategiska områden:

1. Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan
2. Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd
3. Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad
4. Export, internationalisering och värdeskapande utomlands
5. Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla
6. Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom)

Övergripande generella synpunkter

Uppsala universitet anser inte att betänkandet på ett tillfredställande vis beaktat den betydelse som forskning och högre utbildning har för de kulturella och kreativa branscherna.

Betänkandet rekommenderar att kunskapsnivån på området höjs hos en rad aktörer och konstaterar att det saknas forskning och forskningssamverkan kring ämnet. Detta är förvisso relevanta iakttagelser men de åtföljs inte av några fördjupade resonemang utan osynliggör i själva verket de högre lärosätenas centrala roll för att strategin ska kunna realiseras.

Tyvärr genomsyras rapporten även av bristfällig kunskap om kulturarvsområdet; dess verksamhetsområden, aktörer, organisationer, förutsättningar och forskningsläge. I de enstaka fall som kulturarv nämns är det i relation till vård eller bevarande – och inte till lokal, regional eller nationell inkluderande, hållbar eller innovationsdriven utveckling och inte heller som en väsentlig del av de kulturella och kreativa branscherna eller i relation till omställning till ett hållbart samhälle.

Utredningen bygger därmed vidare på, och befäster i sina förslag en nationell struktur där kulturarvsområdets företrädare inom akademi, myndigheter, institutioner eller intresseorganisationer inte finns

representerade i det strategiska arbetet med kulturella och kreativa branscher.

Sammanfattningsvis riskerar strategin att undergrävas på grund av bristfällig samordning med universitet och högskolor. Det kan också sägas att kulturarvsområdet som helhet till stor del lyser med sin frånvaro i utredningen, vilket i förlängningen kan innebära att kulturarvssatsningar lågprioriteras eller i värsta fall helt exkluderas från kommande nationella satsningar på kulturella och kreativa branscher.

Kommentarer och ändringsförslag

s. 24

Betänkandet bör som exempel på förändringar i omvärlden även nämna att EU:s nuvarande ramprogram Horisont Europa lyfter fram de kulturella och kreativa branschernas både i pelare II och pelare III. Inom pelare II kan särskilt kluster 2 Kultur, kreativitet och inkluderande samhällen nämnas.

Förslag: att

- hänvisa till Horisont Europa pelare II och pelare III specifikt *EIT Culture & Creativity* och kluster 2 Kultur, kreativitet och inkluderande samhällen.

s. 27

Betänkandet osynliggör den betydelse som forskning och högre utbildning har för de kulturella och kreativa branscherna. Strategin utgår ifrån att det behövs kunskapshöjande insatser, men redogör inte för hur dessa ska genomföras. Universitet och högskolors uppdrag att sörja för god utbildning och forskning bör inkluderas i strategins utgångspunkter.

Samverkan är en viktig förutsättning för flera av de satsningar från Europeiska kommissionen som betänkandet hänvisar till. Samverkan är nödvändig för att uppnå en konkurrenskraftig och kunskapsbaserad ekonomi som är kapabel till hållbar tillväxt. Utgångspunkten är att de tre sidorna (utbildning, forskning och innovation) av den så kallade kunskapstriangeln förenas. Detta förhållningssätt borde utgöra en utgångspunkt även för strategin.

Förslag: att

- hänvisa till de högre lärosätenas uppdrag att bedriva forskning och utbildning.

YTTRANDE

2022-12-06 Dnr UFV 2022/2639

- lägga till att det finns en stor potential att knyta aktörer inom kunskapstriangeln närmare varandra för att stärka och behålla Sveriges position som en konkurrenskraftig nation inom kultur och kreativitet.

s. 29

För närvarande pågår arbetet inom UNESCO med att ta fram 22 nya indikatorer för att följa upp kulturens betydelse för att uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. UNESCO har samlat indikatorerna i fyra teman: miljö & resiliens, välbefinnande & försörjning, kunskap & färdigheter samt inkludering & deltagande. Det innebär att man kan konstatera kulturens betydelse inte bara för mål 11, utan även för mål 2 (Ingen hunger), 4 (God utbildning), 6 (Rent vatten och sanitet för alla), 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt), 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur), 10 (Minskad ojämlikhet), 12 (Hållbar konsumtion och produktion), 13 (Bekämpa klimatförändringarna), 14 (Hav och marina resurser), 15 (Ekosystem och biologisk mångfald) samt 16 (Fredliga och inkluderande samhällen).

UNESCO har genomfört pilotstudier av de nya indikatorerna på nationell och lokal nivå i bl a Rumänien, Vietnam, Colombia, Burkina Faso och Marocko vilka presenterades under UNESCO-konferensen Mondiacult 2022 i Mexico City tidigare i höst.

Förslag: att

- hänvisa till UNESCO:s arbete med de 22 nya indikatorerna samt ändra figuren i enlighet med det.
- statliga myndigheter tar initiativ till att genomföra liknande pilotstudier på nationell och lokal nivå även i Sverige.

s. 30-36

I avsnittet 4. Modeller för planering av insatser ges ett antal exempel på kulturella och kreativa företag, men ingen av dem är från kulturarvsområdet. "Kulturmiljövårdare" återfinns under *ideella kulturdrivna föreningar*, vilket är genomgående i hela utredningen där det ges konkreta exempel på branscher eller verksamheter. Det samma gäller när förutsättningar för att bedriva verksamhet beskrivs.

"Kulturarvsvård" är inget begrepp som används inom kulturarvssektorn. Bättre med "kulturvård" som omfattar både universitetsämnet och det praktiska arbetet som utförs av företag inom de kreativa branscherna. (Se t

YTTRANDE

2022-12-06

Dnr UFV 2022/2639

ex Almevik & Gustafsson (2021) *Kulturvård – en introduktion*. Korpens förlag).

Flera studier har genomförts för att studera kulturvårdande företags betydelse, t ex *Cultural heritage counts for Europe* eller Riksantikvarieämbetets forskningsöversikt *Räkna med kulturarvet*. Enligt dessa så handlar det om verksamheter med omfattande ekonomisk betydelse – och inte aktiviteter som till största delen utgörs av volontärer eller är helt beroende av statliga anslag och bidrag. En intressant studie i sammanhanget är den studie som Terje Nypan vid norska Riksantikvaren har genomfört beträffande kulturvårdens årliga omsättning i Europa. Enligt den bidrar kulturvårdande företag inom bygg-, fastighets- respektive turistbranschen samt inom kulturella och kreativa näringar på årsbasis med 500 miljarder euro (3% av EU:s BNP) samt 9 miljoner jobb (4% av EUs). Kulturvårdsföretag har ungefär samma omsättning som konstaterades av KEA m fl i deras studie av kulturella och kreativa näringars omsättning från 2006.

Byggnadsvård sker till största delen av företag på uppdrag av privat- eller bolagsägda fastigheter och utan bidrag från statliga myndigheter. Flera av företagen bedriver förutom aktiviteter som kan definieras som kulturella och kreativa, även annan verksamhet. Till exempel kan ett byggföretag ha restaureringsuppdrag vid sidan av nyproduktion. Flera av dessa företag är stora och ibland mycket stora börsnoterade bygg- och fastighetsföretag.

De två sista meningarna i första stycket på sidan 36 – *Ett annat exempel är föreningar som förvaltar och bedriver verksamhet i olika kulturmiljöer. Det förekommer att dessa köper in exempelvis tjänster från företag inom kulturhistorisk byggnadsvård* – ger intrycket att marknaden för kulturvård är begränsad till hembygdsgårdar och liknande. Det stämmer inte, marknaden utgörs bland annat av i princip all bebyggelse uppförd före 1970.

Förslag: att

- byta ut begreppet *kulturarvsvård* i utredningstexten mot *kulturvård*
- lägga till kulturvårdsföretag till ”mycket stora företag”, ”medelstora företag” samt ”soloföretag”
- stryka de två sista meningarna i första stycket på sidan 36.

s. 46

Uppsala universitet är positiv till att en interdepartemental grupp skapas på Regeringskansliet för att ta ett tydligt, tvärpolitiskt och sektorsöver-

YTTRANDE

2022-12-06 Dnr UFV 2022/2639

gripande ansvar för att koordinera och utveckla arbetet med att implementera strategin, men ställer sig undrande till att låta närings- respektive kulturministern vara ansvariga vartannat år. Det borde finnas redan beprövade lösningar för hur man kan skapa tydliga och hållbara sektorsövergripande samarbeten, som berör flera politikområden eller departement.

Förslag: att

- utelämna förslaget om att närings- respektive kulturministern ska leda arbetet med kulturella och kreativa branscher vartannat år.
- skapa tydliga och hållbara lösningar för att leda och utveckla sektorsövergripande och interdepartementala samarbeten för kulturella och kreativa branscherna baserat på framgångsrika erfarenheter.

s. 47-50

I avsnittet *Tydligare samverkan mellan staten och andra aktörer* nämns möjligheten till större EU-finansierade innovationsprojekt. Det bör förtydligas att universitet och högskolor inte sällan utgör centrala aktörer för att sådana ansökningar ska vara framgångsrika.

I avsnittet *Ett utökat ansvar för kunskapsutveckling, samt statistik på och forskning om de kulturella och kreativa företagen* lyfts behovet av ökat kunskapsbaserade beslutsunderlag till Regeringen och det föreslås resurser för ett nationellt kunskapscentrum kring området eller ett nationellt uppdrag för skapandet av ett fristående kunskapsinstitut. I samma avsnitt står det också att det "I stort saknas svensk forskning och forskningssamverkan kring ämnet företagande i kulturella och kreativa branscher och dess effekter". I linje med tidigare kommentarer saknar Uppsala universitet en hänvisning till de högre lärosätenas uppdrag att bedriva god utbildning och forskning, samt att samverka med det omgivande samhället.

På flera ställen i utredningen nämns behov av att stärka och utveckla samarbeten mellan stat, regioner samt kommuner och kulturella och kreativa branscher. I dessa sammanhang har regionala kulturplaner, utvecklingsstrategier och innovationsstrategier för smart specialisering stor betydelse. Här har tyvärr kulturella och kreativa branscher en mycket svag ställning. I utredningen diskuteras hur staten skulle kunna erbjuda regionala och kommunala aktörer kompetensutveckling och kunskapsspridning.

YTTRANDE

2022-12-06 Dnr UFV 2022/2639

Förslag: att

- uppdrag ges till ansvariga myndigheter att skapa nya möjligheter till samverkan mellan offentlig sektor, akademien och näringslivet med syftet att utveckla nya utbildnings- och forskningsinsatser inom kultur och kreativitet, t ex inom ramen för *EIT Culture & Creativity*.
- högre utbildning och forskning är representerat i det tilltänkta samarbetsrådet.

s. 58

Uppsala universitet ser positivt på beskrivningarna av de kulturella och kreativa branschernas potential att möta samtidens utmaningar och bidra till innovationer även inom andra branscher. De av regeringen inrättade innovationskontoren på universitet och högskolor är viktiga stödfunktioner för att den kunskap och kompetens som finns vid lärosätena ska nyttiggöras. Det sker exempelvis genom stöd till gränsöverskridande kunskapsutbyten, innovationsutveckling genom samverkansprojekt, affärsrådgivning och kvalificerat stöd rörande kommersialisering.

Förslag: att

- inkludera universitet och högskolor i arbetet med att stimulera metodutveckling och etablera arenor för branschöverskridande innovativt arbetet.

s. 68 och 74

Tyvärr omnämns inte universitet och högskolors betydelse för att målsättningarna om stimulerad talangutveckling, stärkta yrkeskompetenser, höjda kunskapsnivåer om entreprenörskap etc. ska realiseras. För att ändamålsenligt och effektivt främja sådan utveckling behövs tillgång till en mångfald av kompetenser, ny kunskap och möjligheter till livslångt lärande på akademisk nivå.

Förslag: att

- säkra nära samarbeten med högre lärosäten.

s. 169

Våren 2023 är Sverige ordförande för EU och flera viktiga möten och tillställningar kommer att äga rum med syfte att stärka kulturella och kreativa branscher. Under senare tid har det diskuterats strategi på EU-nivå för kulturella och kreativa branscher vid sidan om flera andra viktiga EU-initiativ med betydelse i dessa sammanhang (t ex Horisont Europa, ett nytt europeiskt Bauhaus, Kreativa Europa, EIT Kultur och Kreativitet)

Förslag: att

- regeringen som ordförande för EU aktivt arbetar för att ta fram och skapa möjligheter för att besluta om en europeisk handlingsplan för kulturella och kreativa branscher.

s. 226

Figur 5.1 ger en mycket felaktig bild av de kulturella och kreativa branschernas fördelning. Den bygger på en förlegad definition av kulturella och kreativa branscher som inte uppmärksammade företag inom kulturvård. Studier har visat att den årliga omsättningen inom kulturvård motsvarar 3% av Europas BNP (se ovan).

Förslag: att

- figur 5.1 stryks.